

Karolina Wierzbicka Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0001-9739-0604**BLASKI I CIENIE WYKONYWANIA ZAWODU
OPTOMETRYSTY W POLSCE, CZYLI O STATUSIE
NIEUREGULOWANEGO ZAWODU MEDYCZNEGO****Wprowadzenie**

Celem niniejszego artykułu jest podjęcie próby oceny statusu prawnego zawodu optometrysty w Polsce. W wyniku nieudanych wysiłków regulacji tej profesji optometria w Polsce nadal pozostaje zawodem mało rozpoznawalnym. Wraz ze wzrastającymi potrzebami społeczeństwa, w tym szczególnie wzrostem liczby schorzeń narządu wzroku, pojawia się potrzeba wykwalifikowanych specjalistów z obszaru badania i leczenia procesu widzenia.

W opracowaniu podjęto kwestie ustalenia definicji tego zawodu, historii rozwoju tej profesji w Polsce oraz omówiono obowiązujące regulacje prawne i podmioty działające na rzecz uregulowania zawodu optometrysty w Polsce. Natomiast we podsumowaniu ukazano postulaty *de lege ferenda*, które wskażą zalety wprowadzenia regulacji prawnej i ujęcia zawodu optometrysty w innych ustawach zdrowotnych.

Ze względu na rozwój optometrii w Polsce i brak statusu uregulowania zawodu dziedziną tą nie doczekała się jeszcze kompleksowych opracowań. Głównym materiałem badawczym były komunikaty informacyjne oraz regulacje prawa „miękkiego”.

Epidemia słabego widzenia

Motywy do podjęcia badań na tym polu są m.in. zmiany cywilizacyjne. Narząd wzroku wymaga nieustannej pielęgnacji przez okres całego życia. Niewłaściwie wykonana korekcja wzroku lub zaniedbanie regularnych badań może spowodować w niektórych przypadkach nieodwracalne uszkodzenia tego narządu. Epidemia słabego widzenia wynika z częstszego korzystania z technologii w życiu codziennym, zarówno w pracy (cyfryzacja i automatyzacja), jak i w czasie wolnym.

Wydłużająca się średnia życia wzmogła występowanie presbioprii (starczo-wzroczności). Postęp medycyny umożliwia lepszą wykrywalność zaburzeń w procesie widzenia u noworodków. Dzięki współpracy zawodów medycznych dotyczących widzenia są możliwe operacje u „wczesniaków” (narząd wzroku rozwija się jako jeden z ostatnich w życiu płodowym). Wada wzroku nie stanowi obecnie utrudnień, gdyż możliwe jest dobranie soczewek kontaktowych, okularów progresywnych czy wykonanie laserowej korekcji wzroku. Europejska Rada Optometrii i Optyki (dalej: EROiO) wydała w 2019 r. Manifest skierowany do Parlamentu Europejskiego na okres kadencji 2019–2024. W pięciu zaleceniach dotyczących promowania zdrowia oczu oraz harmonizacji klinicznych i edukacyjnych standardów praktyki optometrycznej i optycznej w Europie EROiP podkreśla, że rola dobrego widzenia jest ograniczona w szerszym programie politycznym, zarówno na poziomie krajowym, jak i Unii Europejskiej. Nadal jednak istnieją granice w promowaniu roli optometrystów i optyków jako opiekunów podstawowej opieki zdrowotnej.

Zapobieganie wadom wzroku i jego utracie ma znaczący wpływ na jednostki, społeczeństwo oraz gospodarkę i systemy opieki zdrowotnej. Zgodnie z Manifestem w przybliżeniu 1 na 30 Europejczyków doświadcza niektórych form upośledzenia wzroku, a 39 mln Europejczyków jest ślepych lub niewidzącymi dobrze na odległość. W 60% przypadków dzięki odpowiedniej profilaktyce utrata wzroku lub zaburzenia widzenia są możliwe do uniknięcia¹.

Definicja optometrii

W celu łatwiejszego zrozumienia definicji pojęcie „optometria” należy odnieść się do etymologii wyrazu, który wywodzi swoje korzenie z języka greckiego (*optus* – widziany, *metreo* – mierzenie). W szerszym rozumieniu optometrię można określić jako dziedzinę wiedzy stosowanej, w której głównym centrum zainteresowań jest proces widzenia, a w szczególności wszystko, co służy ochronie, usprawnieniu, rozwojowi i zachowaniu tego procesu².

Podstawową definicją optometrii na świecie jest przyjęta przez Międzynarodowe Porozumienie Optometryczne i Optyczne z 1993 r., według której „optometrysta to autonomiczny, nauczany i regulowany zawód należący do systemu ochrony zdrowia, a osoba wykonująca ten zawód praktykuje w zakresie badania refrakcji i zaopatrzenia w pomoce wzrokowe, a także diagnozowania i właści-

---

¹ *ECOO's Manifesto for the 2019–2024 Mandate of the European Parliament and the European Commission Outlines 5 Recommendations for Promoting Eye Health and Harmonising Clinical and Educational Standards of Optometric and Optical Practice across Europe*, <https://www.ecoo.info/wp-content/uploads/2019/04/ECOO-Manifesto-2019-2024.pdf> (11.01.2020).

² <http://www.ptoo.pl/optometria/optometria/> (4.01.2020).

wego postępowania w przypadku choroby oczu oraz rehabilitacji układu wzrokowego”³. Przytoczona definicja ma charakter ogólny, a zakres poszczególnych czynności optometrysty zależy od stanu prawnego w danym kraju.

Status prawny optometrysty w Polsce

W obecnym stanie prawnym podstawowym aktem prawnym, w którym pojawia się zawód optometrysty, jest rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania⁴. W tym rozporządzeniu optometrysta został sklasyfikowany w drugiej grupie (specjalistów) zawodów i specjalności pod kodem 229501. Sklasyfikowanie w tej grupie oznacza wymóg uzyskania wykształcenia wyższego. W tym gronie widnieją także inni specjaliści do spraw zdrowia, tj. lekarze, pielęgniarki, położne, diagnosty laboratoryjni czy farmaceuci. W odróżnieniu od tych zawodów, optometryści nie mają żadnego aktu prawa powszechnie obowiązującego, który regulowałby ich status prawny.

Klasyfikacja systematyzuje zawody i specjalności występujące na rynku pracy. Prowadzenie klasyfikacji przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej opiera się na Międzynarodowym Standardzie Klasyfikacji Zawodów ISCO-08. Aktualizowanie zmian w postaci dodawania nowych specjalności odbywa się co 2–3 lata poprzez nowelizację wymienionego rozporządzenia. W elementarnym opisie klasyfikacji zawodów i specjalności optometrysta został umieszczony pod kodem 2295. Zgodnie z opisem specjalności zajmuje się on diagnozowaniem i leczeniem zaburzeń wzroku, a w przypadku spostrzeżenia zmian sugerujących odstępstwa od norm fizjologicznych kieruje do lekarza specjalisty.

Poza tymi czynnościami optometrysta udziela także porad z zakresu pielęgnacji wzroku oraz przepisuje pomoce optyczne lub zaleca stosowanie innych form terapii zaburzeń wzroku. Oprócz syntezy opisu zawodowego w elementarnym spisie wskazano również szczegółowe zadania zawodowe, do których należy m.in.:

- badanie funkcji wzroku z użyciem wyspecjalizowanych instrumentów i sprzętu do pomiaru ostrości wzroku, funkcji dróg wzrokowych, pola widzenia, ruchu gałki ocznej, swobody widzenia i ciśnienia śródgałkowego,
- badanie oczu pacjentów i przeprowadzanie badań diagnostycznych,
- konsultowanie się z innymi specjalistami ochrony zdrowia lub skierowanie do nich pacjentów, jeżeli niezbędne jest dodatkowe leczenie,
- udzielanie pacjentom porad z zakresu ćwiczenia oczu służącego koordynacji ruchów gałek ocznych i skupieniu wzroku,

³ <https://worldcouncilofoptometry.info/about-us/who-is-an-optometrist/> (4.01.2020).

⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U. 2014, poz. 1145).

- dobieranie i przepisywanie okularów korekcyjnych, soczewek kontaktowych i innych pomocy wzrokowych oraz sprawdzanie urządzeń optycznych pod względem ich sprawności, bezpieczeństwa, wygody stosowania i wpływu na styl życia,
- udzielanie porad związanych ze stanem narządów wzroku, takich jak: pielęgnacja soczewek kontaktowych, dbałość o wzrok przez osoby starsze, optyka, ergonomia widzenia oraz bezpieczeństwo oczu w miejscu pracy i w sektorze przemysłowym.

Z drugiej strony trzeba podkreślić, że owo Rozporządzenie nie reguluje kwestii dopuszczania do zawodu, standaryzacji kształcenia czy nadawania uprawnień kwalifikacyjnych. Klasyfikacja ta służy jedynie do celów statystyki zatrudnienia, poradnictwa i pośrednictwa zawodowego⁵. Umieszczenie zawodu w Klasyfikacji oznacza, że zawód ten jest identyfikowany na polskim rynku pracy, jednak nie został on w pełni sprecyzowany i wyodrębniony spośród pozostałych specjalizacji zawodów medycznych.

Optometrysta został także ujęty w załączniku nr 7 do zarządzenia nr 131/2019/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 1 października 2019 r. w sprawie warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju świadczeń zaopatrzenie w wyroby medyczne⁶. Zostało ono oparte na podstawie art. 102 ust. 5 pkt 21 i 25 oraz art. 159 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych⁷. Oznacza to, że osoby wykonujące zawód optometrysty uczestniczą w realizacji świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. W załączniku wskazano warunki realizacji świadczeń będących przedmiotem umowy w rodzaju w zaopatrzenie w wyroby medyczne, w tym zakres wykonywanych czynności i wymagane kwalifikacje osób realizujących te świadczenia.

Zgodnie z pkt 6 wskazanego załącznika w przypadku świadczeń dotyczących zaopatrzenia w zakresie optyki okularowej, na którą składa się zaopatrzenie w wyroby medyczne produkowane seryjnie do czynności niezbędnych do zaopatrzenia świadczeniobiorcy, w tym wymagające przystosowania do potrzeb świadczeniobiorcy, z zakresu optyki okularowej, realizowane są w każdym miejscu obsługi świadczeniodawców w zakresie optyki okularowej w godzinach realizacji świadczeń, przy stałej obecności optyka okularowego lub optometrysty (z co najmniej rocznym ogólnym stażem pracy w zawodzie). Natomiast w przypadku zaopatrzenia w soczewki kontaktowe dla świadczeniobiorców ze schorzeniami stożka rogówki oraz z dużą anizometrią (łącznie z afakią) w godzinach reali-

⁵ <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci> (4.01.2020).

⁶ Zarządzenie nr 131/2019/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 1 października 2019 r. w sprawie warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju świadczeń zaopatrzenie w wyroby medyczne, <https://www.nfz.gov.pl/zarzadzenia-prezesa/zarzadzenia-prezesa-nfz/zarzadzenie-nr-1312019dsoz,7027.html> (11.01.2020).

⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2019, poz. 1373 ze zm.).

zacji świadczeń wymagana jest również obecność lekarza okulisty (zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa) lub optometrysty z co najmniej rocznym ogólnym stażem pracy w zawodzie.

Omawiany załącznik do zarządzenia Prezesa NFZ stanowi, iż optometrysta to osoba, która ukończyła:

- studia wyższe na kierunku lub specjalności optometria obejmujące co najmniej 600 godzin kształcenia w zakresie optometrii i uzyskała tytuł magistra lub magistra inżyniera,
- studia podyplomowe z optometrii obejmujące co najmniej 600 godzin kształcenia w zakresie optometrii.

W dalszej kolejności trzeba zwrócić uwagę, że optometrysta nie jest umieszczony w kluczowych ustawach związanych z systemem opieki zdrowotnej. Nie ma on prawa do wystawiania recept. Brak takiego uprawnienia wynika bezpośrednio z pominięciem tego zawodu w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2018 r. w sprawie recept⁸. W § 2 pkt 5 tego rozporządzenia „osoba uprawniona to osoba, o której mowa w art. 2 pkt 14 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych”⁹. Osobą uprawnioną będzie „osoba posiadająca prawo wykonywania zawodu medycznego, która na podstawie przepisów dotyczących wykonywania danego zawodu medycznego jest uprawniona do wystawiania recept zgodnie z ustawą oraz ustawą z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne oraz zleceń na zaopatrzenie w wyroby medyczne, o których mowa w art. 38”.

Podmiotami uprawnionymi do wystawiania recept refundowanych są:

- lekarz ubezpieczenia zdrowotnego lub felczer ubezpieczenia zdrowotnego w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹⁰,
- lekarz, lekarz dentyista, felczer, starszy felczer, z którymi NFZ zawarł umowę upoważniającą do wystawiania recept refundowanych,
- lekarz, lekarz dentyista, felczer, starszy felczer posiadający prawo wykonywania zawodu, który zaprzestał wykonywania zawodu, a z którym ZFZ zawarł umowę upoważniającą do wystawiania recept refundowanych dla wystawiającego, jego małżonka, wstępnych i zstępnych w linii prostej oraz rodzeństwa.

Warto dodać, że optometryści nie mogą stosować leków diagnostycznych w prywatnych gabinetach, gdyż zgodnie z art. 68 ust. 4 ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne¹¹ wyłącznie lekarze, lekarze stomatolodzy

---

⁸ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 13 kwietnia 2018 r. w sprawie recept (Dz.U. 2018, poz. 745).

⁹ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz.U. 2017, poz. 1844, oraz 2018, poz. 650 i 697).

¹⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2019, poz.1373).

¹¹ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. 2019, poz. 499).

lub inne osoby wykonujące zawód medyczny mogą bezpośrednio stosować u pacjentów produkty lecznicze oraz produkty lecznicze wchodzące w skład zestawów przeciwwstrząsowych, których potrzeba zastosowania wynika z rodzaju udzielanego świadczenia zdrowotnego.

Odnosząc się do powyższych wymagań, podstawą do wykonywania zawodu optometrysty jest dyplom uczelni potwierdzający nabycie przez daną osobę kwalifikacji zawodowych do wykonywania przedmiotowego zawodu. Pomimo braku regulacji zawodu optometrysta został wskazany na stronie Ministerstwa Zdrowia jako zawód medyczny¹².

Rozwój optometrii w Polsce

Dla lepszego zrozumienia procesu kształtowania się zawodu optometrysty w Polsce nie sposób pominąć kontekstu historycznego, w tym szczególnie początków nauczania tej dziedziny na polskich uczelniach. Narodziny optometrii w Polsce sięgają I poł. lat 80. XX w., kiedy to nawiązała się współpraca amerykańskich i polskich naukowców z Akademią Medyczną w Poznaniu. Załączkiem wspólnych działań było powstanie nieformalnej grupy zrzeszająca optometrystów: American Friends of Karol Marcinkowski Academy of Medicine (AFKMAM). Specjaliści pod kierownictwem W.R. Baldwina byli zainteresowani szerzeniem optometrii w Polsce. Jedną z form wsparcia było przeprowadzenie zbiórki pieniędzy na budowę Centrum Optometrii przy Akademii Medycznej w Poznaniu. W 1988 r. podpisano umowę obejmującą budowę budynku (wraz z kliniką opieki nad okiem, laboratoriami badawczymi, salami wykładowymi i ćwiczeniowymi) oraz hotel dla amerykańskich studentów i wykładowców. Budowa ruszyła rok później i została ukończona w 1995 r.

1 stycznia 1993 r. w ramach Katedry Biofizyki Akademii Medycznej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu z inicjatywy prof. dr. hab. B. Kędzia (pioniera polskiej optometrii) utworzono pierwszy w Polsce Zakład Optometrii. Profesor Kędzia był jedną z osób odpowiedzialnych za program kształcenia w języku angielskim, co wówczas było nowością na polskich uczelniach¹³. Rok później rektor Akademii Medycznej utworzył Studium Podyplomowe Optometrii na Wydziale Lekarskim II. Program został ustalony we współpracy z londyńskim City University. Pierwsi absolwenci uzyskali kwalifikacje do wykonywania zawodu w czerwcu 1997 r. W 1999 r. Zakład Optome-

¹² <http://www2.mz.gov.pl/wwwmz/index?mr=b2&ms=0&ml=pl&mi=0&mx=0&mt&my=0&ma=6029> (11.01.2020).

¹³ H. Lisiak, *Akademia Medyczna im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w dobie wyzwań i zmagani 1989–2006* [w:] *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu 1950–2019. Historia i luminarze nauki*, red. M. Musielak, Poznań 2019, s. 283.

trii na Akademii Medycznej w Poznaniu został przekształcony w samodzielną jednostkę organizacyjną w ramach Wydziału Lekarskiego II – Katedrę Optometrii i Biologii Układu Wzrokowego.

W ślad za adaptacją nowej specjalności z zakresu diagnozowania wzroku poszedł także Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1997 r. za sprawą uchwały Rady Wydziału Fizyki na kierunku fizyka utworzono nową specjalność o nazwie optyka okularowa. Od października 1998 r. przyjęto pierwszych 16 studentów.

W tym samym czasie, w maju 1998 r., wniesiono poselski projekt ustawy o zawodzie optometrysty¹⁴. Ówczesny projekt uwzględniał kwalifikacje zawodowe i prawo do wykonywania zawodu, zasady wykonywania zawodu, struktury samorządowe optometrystów. W uzasadnieniu projektu wskazano, że obecność tego zawodu w systemie opieki zdrowotnej daje szansę na bardziej efektywne wykorzystywanie potencjału zawodowego w zapewnieniu opieki nad wzrokiem i tym samym objęcie nią większej liczby ludzi, gdyż kształcenie optometrystów jest mniej kosztowne niż kształcenie lekarzy wyspecjalizowanych w okulistyce. W konsekwencji pozwala to na obniżenie kosztów opieki medycznej dla obywateli oraz na „ukierunkowanie” wiedzy specjalistycznej lekarzy na rozwiązywanie trudnych problemów medycznych. Autorzy projektu ustawy podkreślali, że optometrysta odgrywa istotną rolę w profilaktyce układu wzrokowego ze względu na pełnienie funkcji osoby pierwszego kontaktu. Niestety projekt został ostatecznie wycofany.

W późniejszym okresie próby uregulowania zawodu optometrysty w Polsce były podejmowane w latach 2006, 2008, 2010 (zawód optometrysty i optyka okularowego został w ostatnim momencie wykreślony z ustawy o innych zawodach medycznych) oraz w 2018 r., kiedy to Ministerstwo Zdrowia zakończyło pracę, nie osiągając rezultatu, a także nie uzasadniając rezygnacji.

Działania Polskiego Towarzystwa Optyki i Optometrii (PTOO)

Początki zrzeszenia praktyków w dziedzinie optometrii miały miejsce na początku lat 90. XX w. Dokładnie 18 sierpnia 1994 r. utworzono pierwsze Polskie Optometryczne Towarzystwo Naukowe, które uzyskało status obserwatora Europejskiej Rady Optometrii i Optyki (ECCO). W późniejszym etapie Towarzystwo przekształciło się ostatecznie w Polskie Towarzystwo Optometrii i Optyki, co umożliwiło uzyskanie statusu członka stałego w ECCO. Dzięki staraniom PTOO udało się także zarekomendować Krajową Rzemieślniczą Izbę Optyczną (KRIO), co w efekcie przyniosło status członka stałego w ECCO, drugiej organizacji gru-

---

¹⁴ Druk sejmowy nr 396 z dnia 8 maja 1998 r., <http://orka.sejm.gov.pl/RejestrD.nsf?OpenDatabase> (11.01.2020).

pującej specjalistów z zakresu optyki. Uzyskanie statusu członka stałego ECCO przez dwie ogólnopolskie organizacje wzmacnia zdecydowanie głos polskiego środowiska optometrystów i optyków na arenie delegacji europejskich.

PTOO z siedzibą w Poznaniu działa w oparciu o własny statut¹⁵. Jako główne cele zostały wskazane: propagowanie światowych standardów optometrii, kształcenie w dziedzinie optometrii i optyki, krzewienie zasad etyki zawodowej oraz działanie na rzecz rozwoju optometrii w Polsce. W § 6 statutu jako przedmiot działalności wskazano integrację środowiska optometrycznego i reprezentację osób wykonujących zawód optometrysty, a także podejmowanie działań na rzecz zachowania godności i niezależności zawodu.

Do największych sukcesów PTOO w ostatniej dekadzie należy wprowadzenie wzoru pieczętki oraz stworzenie Numeru Optometrysty będącego rekomendacją i potwierdzeniem uzyskanych kwalifikacji, a także utworzenie w 2018 r. Kodeksu Etyki i Postępowania Zawodowego Optometrysty¹⁶. Wprowadza on tak istotne kwestie, jak: tajemnica zawodowa, dysponowanie dokumentacją optometryczną, relacje z pacjentem, postępowanie w sytuacji błędu medycznego, zasady postępowania wobec społeczności zawodowej czy też standardy i procedury badania optometrycznego. PTOO prowadzi na swojej stronie wykaz praktyków posiadających Numer Optometrysty. Aktualnie w swoim rejestrze ma ponad 2000 optometrystów. Z każdym rokiem liczba ta będzie znacznie wzrastać ze względu na dopływ absolwentów tego kierunku.

Zdaniem R. Naskręckiego istotnym problemem zawodu optometrysty jest brak zawodowej korporacji. Jego zdaniem istotą samorządu zawodowego jest dbanie o „zdrową jakość” oraz reprezentowanie interesów członków korporacji i popularyzowanie etyki zawodowej¹⁷.

Można stwierdzić, że na obecnym etapie PTOO pełni rolę quasi-samorządu zawodowego, który może być w przyszłości załącznikiem pełnoprawnego samorządu o obowiązkowym charakterze członkostwa. Ponad 25-letnia działalność PTOO miała wpływ na stworzenie własnej samoregulacji i nieustanną działalność w dążeniu do uregulowania zawodu oraz działania na forum europejskim.

Zróznicowany poziom kształcenia na kierunku optometria

Jednym z zasadniczych problemów utrudniających proces ujednoczenia kształcenia jest różnorodność oferty edukacyjnej. Do uzyskania kwalifikacji wykonywania zawodu prowadzą różne ścieżki. Na stronie PTOO¹⁸ widnieją uczelnie,

¹⁵ Statut Polskiego Towarzystwa Optometrii i Optyki, <http://www.ptoo.pl/ptoo/ptoo/> (5.01.2020).

¹⁶ Kodeks Etyki i Postępowania Zawodowego Optometrysty, <http://www.ptoo.pl/do-pobrania/> (11.01.2020).

¹⁷ R. Naskręcki, *Etyczno-prawne aspekty zawodu optometrysty cz. I*, „Optyka” 2017, nr 1, s. 58.

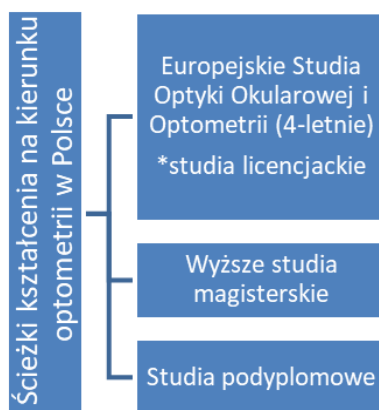
¹⁸ <http://www.ptoo.pl/optometria/ksztalcenie/> (11.01.2020).

których dyplom uprawnia do ubiegania się o nadanie Numeru Optometrysty. Aktualnie akredytowanymi uczelniami, na których można uzyskać tytuł zawodowy optometrysty wraz z ukończeniem studiów magisterskich, są: Wydział Lekarski II na Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Wydział Fizyki na Uniwersytecie Medycznym im. Adama Mickiewicza, Wydział Lekarski na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Bydgoszczy, Wydział Podstawowych Problemów Techniki na Politechnice Wrocławskiej we Wrocławiu. W pierwszej kolejności kandydaci na takie studia magisterskie nabywają kwalifikacje optyka okularowego podczas 3-letnich studiów.

Inną możliwością są studia podyplomowe we wspomnianym wcześniej Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu i Politechnice Wrocławskiej. Dodatkowo same studia podyplomowe z zakresu optometrii oferuje Wydział Nauk Ścisłych i Technicznych na Uniwersytecie Śląskim w Chorzowie.

Zupełną odmiennością w stosunku do wyżej wymienionych ścieżek kształcenia są nowo utworzone Europejskie Studia Optyki Okularowej i Optometrii¹⁹ na Wydziale Fizyki na Uniwersytecie Warszawskim. Są to 4-letnie studia I stopnia, które odpowiadają standardom Światowej Rady Optometrii i Optyki. Ukończenie tych studiów prowadzi jednocześnie do uzyskania tytułu optyka okularowego i optometrysty. Uzasadnieniem takiej odmienności jest dążenie uczelni do odzwierciedlenia programów studiów obowiązujących na innych europejskich uczelniach i możliwości uznawania poszczególnych przedmiotów za granicą. Zgodnie z informacjami umieszczonymi na stronie kierunku model 4-letniego kształcenia optyków okularowych i optometrystów przyjęły m.in. Austria, Belgia, Niemcy, Irlandia, Włochy, Węgry, Holandia, Norwegia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Serbia, Portugalia i Wielka Brytania.

Rysunek 1. Ścieżki kształcenia na optometrii w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

¹⁹ <http://esoio.uw.edu.pl/> (11.01.2020).

Optometria w Polsce i w innych krajach europejskich

Istotnym źródłem wiedzy o sytuacji rozwoju optometrii i optyki na kontynencie europejskim jest wydawany cyklicznie *Blue Book* Europejskiej Rady Optometrii i Optyki²⁰. Rada przeprowadza badania, a następnie opracowuje statystyki dotyczące funkcjonowania optyków i optometrystów w Europie. *Blue Book* prezentuje status zawodów związanych z widzeniem, ścieżki edukacji, rolę tych profesji w systemie ochrony zdrowia oraz ich trendy rozwoju.

Zawód optometrysty w Europie jest uregulowany na trzech poziomach:

- brak ochrony prawnej,
- częściowo,
- całkowicie.

Do pierwszej grupy zalicza się Polska, w której brak regulacji zawodu oznacza brak prawnego obowiązku doksztalcania oraz niemożność wystawiania recept i stosowania leków diagnostycznych. W konsekwencji powoduje to ograniczenie kompetencji na rzecz optyków i okulistów. Warto dodać, że Polska spośród 24 badanych krajów jako jedyna nie ma ochrony prawnej zawodu optometrysty.

W drugiej grupie (np. Hiszpania i większość badanych krajów europejskich) doszło do unifikacji zawodu optyka-optometrysty. Taki model jest zgodny z rekomendacjami proponowanym przez Światową Radę Optometrii (optometrysta posiada jednocześnie wszystkie kwalifikacje optyka okularowego).

Dania jako jeden z nielicznych krajów europejskich dokonała całkowitej regulacji profesji. Zawód optometrysty jest uregulowany na poziomie ustawy. Warto podkreślić, że Dania ma odseparowany zawód optyka i optometrysty.

Inną istotną statystyką tego opracowania jest zestawienie liczby optometrystów przypadających na 10 tys. mieszkańców. Na pierwszych trzech miejscach znajdują się: Hiszpania (3,64), Dania (3,22) oraz Norwegia (3,00). Polska plasuje się pod koniec zestawienia z wynikiem 0,31 optometrysty.

Dane te obrazują znaczące różnice w dostępie do profesjonalnego optometrysty w poszczególnych państwach europejskich. Nie ulega wątpliwości, że wynik Polski poniżej średniej wynika ze zbyt krótkiego okresu rozwoju optometrii w Polsce czy też silnej pozycji lekarzy okulistów i optyków w systemie opieki zdrowotnej.

Zalety wprowadzenia regulacji zawodu

Regulacja tego zawodu z pewnością przyczyniłaby się do wyodrębnienia kompetencji pomiędzy lekarzami okulistami, optykami i ortoptystami. Pierwszą rzeczą, od której trzeba zacząć, to przeprowadzenie ujednoczenia procesu kształcenia. Obecne oferty edukacyjne na polskich uczelniach różnią się między sobą

---

²⁰ ECOO *Blue Book* 2017, Brussels 2017.

okresem trwania nauki zawodu oraz zróżnicowanym naciskiem na poszczególne gałęzi wiedzy. W dalszej kolejności trzeba się pochylić nad utworzeniem samorządu zawodowego kontrolującego i weryfikującego kwalifikacje zawodowe. Spełnianie takich wymagań przez polskich absolwentów kierunku optometria z pewnością ułatwiłoby swobodę przepływu wykwalifikowanych pracowników na europejskim rynku pracy. Ujednolicony proces kształcenia umożliwiłby wprowadzenie poszczególnych specjalizacji dostosowanych do różnych grup docelowych.

O potencjale optometrii świadczą szerokie możliwości specjalizacji ulegające nieustannie dalszemu rozgałęzieniu. T. Grevnson²¹ wyróżnił m.in. takie obszary, jak:

- badanie przesiewowe chorób oczu,
- badanie widzenia obuocznego,
- dobór pomocy wzrokowych,
- terapia widzenia (optometria geriatryczna i pediatryczna),
- opieka nad słabowidzącymi, soczewki kontaktowe (kontaktologia),
- współprowadzenie chorób oczu i chirurgii laserowej.

Podsumowanie

Optometrysta to zawód, który z pewnością w najbliższym czasie zyska na znaczeniu ze względu na wzrost zapotrzebowania na specjalistów z zakresu diagnozowania zaburzeń procesu widzenia. W obecnym stanie prawnym optometrysta pozostaje poza kręgiem regulowanych zawodów medycznych. Konsekwencją takiego stanu rzeczy są następujące trudności:

1. Brak uregulowania statusu prawnego zawodu powoduje ograniczenie kompetencji na rzecz okulistów i optyków, co prowadzi w rzeczywistości do „dublowanie się” kompetencji. Przy istnieniu regulacji i współpracy pomiędzy specjalistami doszłoby do wzajemnej współpracy mającej na celu efektywne leczenie pacjenta.
2. Optometrysta nie może wystawiać recepty ani stosować leków diagnostycznych w prywatnych gabinetach.
3. Polska jest jedynym krajem Unii Europejskiej, gdzie dochodzi do dyskryminacji obywateli chcących praktykować zawód optyka i optometrysty. Numer Optometrysty nadany przez PTOO obowiązuje tylko na terenie kraju.

Działania samoregulacyjne PTOO mogą stanowić w przyszłości załączek samorządu zawodowego. Wypracowane standardy, w tym kodeks etyki i standardy badań w gabinecie, stanowią pewnego rodzaju podstawę do wykorzystania w ewentualnej przyszłej regulacji zawodowej.

Uregulowanie zawodu optometrysty powinno przebiegać w następujących etapach:

---

²¹ T. Grosvenor, *Zasady i możliwości optometrysty pierwszego kontaktu* [w:] *Optometria*, red. T. Tokarzewski, M. Ożóg, Wrocław 2011, s. 479.

- wprowadzenie regulacji dotyczących ujednolicenia programu nauczania na wszystkich uczelniach,
- uregulowanie tego zawodu,
- dodania zawodu optometrysty do ustaw systemowych z obszaru ochrony zdrowia.

Wprowadzenie proponowanych zmian spowoduje także korzyści po stronie pacjentów korzystających ze świadczeń/usług optometrystów. Kształcenie w zawodach optyk i optometrysta powinno się przyczynić do poprawy dostępności usług optyczno-optometrycznych oraz zmniejszenia kolejek do lekarzy pierwszego kontaktu i okulistów. Zapewnienie regulacji prawnej zabezpiecza standard ochrony pacjenta, zakres tajemnicy zawodowej oraz ochrony danych osobowych.

Przykłady z innych państw, m.in. z Belgii²², pokazują, że regulacja doprowadziła ostatecznie do zmniejszenia kompetencji zawodowych. Biorąc pod uwagę te doświadczenia, należy pamiętać o aktywnym uczestnictwie tej grupy zawodowej oraz jej zjednoczeniu w celu tworzenia i konsultowania podczas procedury regulacji zawodu.

Bibliografia

ECOO Blue Book 2017, Brussels 2017.

ECOO's Manifesto for the 2019–2024 Mandate of the European Parliament and the European Commission Outlines 5 Recommendations for Promoting Eye Health and Harmonising Clinical and Educational Standards of Optometric and Optical Practice across Europe, <https://www.ecoo.info/wp-content/uploads/2019/04/ECOO-Manifesto-2019-2024.pdf>.

Grosvenor T., *Zasady i możliwości optometrysty pierwszego kontaktu* [w:] *Optometria*, red. T. Tokarzewski, M. Ożóg, Wrocław 2011.

Kodeks Etyki i Postępowania Zawodowego Optometrysty, <http://www.ptoo.pl/do-pobrania/>.

Lisiak H., *Akademia Medyczna im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w dobie wyzwań i zmian 1989–2006* [w:] *Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu 1950–2019. Historia i luminarze nauki*, red. M. Musielak, Poznań 2019.

Naskręcki R., *Etyczno-prawne aspekty zawodu optometrysty cz. I*, „Optyka” 2017, nr 1.

Nater J., Śmiałek L., *Różne aspekty wykonywania zawodu optometrysty*, „Optyka” 2019, nr 4.

Streszczenie

Celem artykułu jest podjęcie próby oceny statusu prawnego zawodu optometrysty w Polsce. W publikacji podjęto kwestie ustalenia definicji tego zawodu, historii rozwoju tej dziedziny w Polsce oraz omówienia obowiązujących regulacji prawnych i podmiotów działających na rzecz uregulowania zawodu optometrysty w Polsce.

Słowa kluczowe: optometria, optometrysta, regulacja, widzenie

---

²² J. Nater, L. Śmiałek, *Różne aspekty wykonywania zawodu optometrysty*, „Optyka” 2019, nr 4, s. 78.

THE LIGHT AND SHADOWS OF PERFORMING THE OPTOMETRIST'S PROFESSION IN POLAND, OR THE STATUS OF THE UNREGULATED MEDICAL PROFESSION

Summary

The purpose of the article is to attempt to assess the legal status of the optometrist profession in Poland. The publication will address the issue of determining the definition of this profession, the history of development of this field in Poland and discussing applicable legal regulations and entities acting to regulate the profession of optometrist in Poland.

Keywords: optometry, optometrist, regulation, vision